

Sygn. akt I NSNc 675/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 września 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maria Szczepaniec (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Aleksander Stępkowski

Radosław Jeż (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa P. Spółki Akcyjnej z siedzibą w B.

przeciwko J. S.

o zapłatę

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 14 września 2022 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku z 15 lipca 2020 r., sygn. I Nc 1211/20

- I. oddala skargę nadzwyczajną;**
- II. znosi wzajemnie koszty procesu w postępowania przed Sądem Najwyższym.**

UZASADNIENIE

Skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku, I Wydział Cywilny, z 15 lipca 2020 r., I Nc 1211/20,

w sprawie z powództwa P. S.A. w B. przeciwko J. S. o zapłatę, złożył Prokurator Generalny, zaskarżając ww. nakaz zapłaty w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił:

I. naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w art. 64 ust. 1 i art. 76 Konstytucji RP, takich jak prawo własności oraz ochrona konsumenta jako strony słabszej strukturalnie w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, poprzez orzeczenie w następstwie wyłącznie formalnego sprawdzenia czy weksel przedłożony przez powoda został należycie wypełniony, a jego treść i prawdziwość nie budzi wątpliwości – nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z weksla, wierzytelności wynikającej z umowy pożyczki zawartej przez J. S. z P. S.A. w B. , bez uwzględnienia konsumenckiego charakteru rozpoznawanej sprawy i bez zbadania przez Sąd z urzędu potencjalnie nieuczciwego charakteru zapisów umowy, z której wynikało zobowiązanie, w sytuacji, gdy zawarte w niej zapisy odnoszące się do rażąco wygórowanych i nieproporcjonalnych do wysokości udzielonej pożyczki kosztów pozaodsetkowych w postaci prowizji, stanowiącej *de facto* ukryte oprocentowanie pożyczki na poziomie zabronionym przez prawo i w istocie zmierzającej do obejścia zakazu lichwy, w sposób istotny naruszały równowagę kontaktową na niekorzyść pozwanego konsumenta i implikowało obowiązek zbadania przez sąd jej postanowień w kontekście zgodności z art. 36a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. 2019, poz. 1083) w zw. z art. 385¹ k.c. i winno skutkować, zgodnie z art. 498 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 2018, poz. 1360 ze zm., w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania nakazu zapłaty, dalej: „k.p.c.”) skierowaniem sprawy do rozpoznania w postępowaniu zwyczajnym, zaś zaniechanie powyższego skutkowało bezpodstawnym wzbogaceniem się powodowej spółki i naruszało prawo własności J. S. jako konsumenta, a także godziło w prawo do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z wymogami określonymi przez art. 45 ust. 1 Konstytucji RP jako sprawiedliwości proceduralnej mającej zapewnić pozwanemu rzetelność prawa do sądu i pozbawiło pozwaną skutecznej ochrony przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi wynikającymi z art. 7 ust. 1 Dyrektywy Rady nr 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r.

o nieuczciwych warunkach w umowach konsumenckich (Dz.U. UE L 1993, nr 95, poz. 29, dalej: „Dyrektywa 93/13”);

II. rażące naruszenie:

1. prawa procesowego pod postacią art. 498 § 2 k.p.c. (Dz.U. 2018, poz. 1360 ze zm.) w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 poprzez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, skutkujące wydaniem nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym z weksla uwzględniającym w całości powództwo powodowej spółki przeciwko J. S. o zapłatę, w sytuacji gdy z ustalonych w sprawie okoliczności wynikało jednoznacznie, iż weksel *in blanco* będący podstawą dochodzonego w sprawie roszczenia był pochodną zawartej przez pozwanego umowy o charakterze konsumenckim i ją zabezpieczał, zaś sama treść weksla nasuwała w związku z tym uzasadnione wątpliwości czy kwota wykupu weksla objęta żądaniem pozwu, nie była wynikiem zastosowania przez powoda zapisów sprzecznych z ustawą lub zasadami współżycia społecznego bądź klauzul abuzywnych, co implikowało obowiązek Sądu zbadania jej postanowień celem ustalenia czy dochodzone roszczenie jest zasadne i czy nie doszło do naruszenia przepisów chroniących pozwanego jako konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, a w konsekwencji do stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty i konieczności skierowania sprawy do postępowania zwykłego;

2. prawa materialnego, tj. art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 1 i § 3 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie polegającego na wadliwym uznaniu, że umowa pożyczki, w której pożyczkobiorca zobowiązał się do zapłaty łącznie kwoty 18 576 zł, na którą składają się: kwota pożyczki 8000 zł oraz koszty pożyczki w wysokości 10 576 zł jest w całości ważna jako zgodna z zasadą swobody umów, podczas gdy jej treść i cel, z uwagi na regulacje dotyczące zastrzeżenia prowizji mającej charakter „lichwiarski” są sprzeczne z celem i naturą umowy pożyczki oraz zmierzały do obejścia prawa, to jest przepisów określonych w art. 359 § 2¹ k.c., a także są sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, co powoduje, że w opisanym zakresie umowa ta jest nieważna w rozumieniu art. 58 § 1 k.c. w zw. z § 3 k.c. jako sprzeczna z ustawą;

3. prawa materialnego, tj. art. 22¹ k.c. w zw. z art. 36a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. 2019, poz. 1083) w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. poprzez ich niewłaściwe niezastosowanie do pozwanego jako konsumenta, podczas gdy z okoliczności sprawy nie wynikało, aby dokonane przez niego czynności prawne w postaci zawarcia umowy pożyczki i wystawienia weksla *in blanco* były związane z jego działalnością gospodarczą lub zawodową, a w konsekwencji zaniechanie dokonania przez sąd obligatoryjnej kontroli postanowień tej umowy w trybie art. 385¹ § 1 k.c., w sytuacji gdy wysokość kosztów prowizji stanowiła niedozwolone zastrzeżenia umowne prowadzące do istotnej i niczym nieuzasadnionej nierównowagi obowiązków stron na niekorzyść pozwanego jako konsumenta.

W oparciu o przepis art. 91 § 1 oraz art. 95 pkt 1 u.SN w zw. z art. 388 § 1 k.p.c. Prokurator Generalny wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego nakazu zapłaty i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku oraz pozostawienie mu rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

W uzasadnieniu skargi nadzwyczajnej podniesiono m.in., że pozwany jako konsument, zawierając umowę pożyczki mógł, mając na uwadze zasadę zaufania obywateli do państwa, działać w przeświadczeniu, że skoro państwo nie zabrania prowadzenia określonego rodzaju działalności w postaci udzielania pożyczek przez podmioty inne niż banki, jego interesy będą w sposób odpowiedni chronione przez państwo przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, które mogą być stosowane przez przedsiębiorców. Tymczasem, zdaniem Prokuratora Generalnego, sąd, wydając kwestionowany nakaz zapłaty, pominął w sposób nieuprawniony fakt, że J. S. posiadał status konsumenta, a zatem jako słabsza strona umowy podlegał szczególnej ochronie gwarantowanej przez Konstytucję RP, która w razie postępowania toczącego się przed sądem obligowała sąd do weryfikacji czy dochodzone roszczenie jest zasadne oraz czy nie doszło do naruszenia przepisów chroniących konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi.

Skarżący wskazał również, że brak jest podstaw do przyjęcia, aby J. S. w stosunku do podmiotu, który profesjonalnie udzielił mu pożyczki, nie był konsumentem, a skoro tak, to uznanie takiego jej statusu determinowało

konieczność rozpatrzenia badanej sprawy z uwzględnieniem ochrony praw konsumenckich.

Prokurator Generalny podkreślił, że w realiach sprawy istnieją uzasadnione podstawy do uznania umowy pożyczki w opisanym zakresie za nieważną w rozumieniu art. 58 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c., nie zaś wyłącznie za niewiążącą strony z uwagi na zawarcie w niej klauzul abuzywnych w rozumieniu art. 385¹ k.c. W uzasadnieniu skargi nadzwyczajnej wskazano, że ukształtowanie stosunku obligacyjnego w taki sposób, że jego treść lub cel pozostają w sprzeczności z ustawą, zasadami współżycia społecznego lub właściwością (naturą), wywołuje skutki określone ogólnymi regułami o dokonywaniu czynności prawnych, ujętymi w przepisie art. 58 k.c. – przekroczenie którejkolwiek z granic swobody umów oznacza więc nieważność całej umowy, jako sprzecznej z ustawą, a jeżeli przekroczenie zakresu kompetencji podmiotu dotyczyło tylko części umowy, wówczas czynność jest ważna w pozostałej części, chyba że bez postanowień dotkniętych nieważnością umowa nie zostałaby dokonana (art. 58 § 3 k.c.). Skarżący stwierdził również, że polski porządek prawny chroni konsumenta przed działaniami lichwiarskimi, a zatem każde obciążenie konsumenta musi mieć swoje uzasadnienie w racjonalnych korzyściach dla jednej jak i dla drugiej strony umowy.

Ustalony stan faktyczny przedstawia się następująco. J. S. 18 września 2019 r. podpisał weksel *in blanco*, czym zobowiązał się do zapłaty na rzecz P. S.A. w B. kwoty 18 049,93 zł w terminie do 28 lutego 2020 r. Powyższy weksel był wekslem gwarancyjnym, zabezpieczającym umowę pożyczki gotówkowej nr [...], którą pozwany podpisał z powodową spółką 18 września 2019 r. J. S. (jako pożyczkobiorca) 18 września 2019 r. zawarł z P. S.A. w B. (jako pożyczkodawcą) umowę pożyczki nr [...]. Na mocy umowy pozwany pożyczył od powódki kwotę 8000 zł, której spłata została rozłożona na 36 miesięcznych rat w kwotach po 516 zł każda. Całkowita kwota do zapłaty przez pożyczkobiorcę wyniosła 18 576 zł.

Umowa precyzowała elementy składowe całkowitego kosztu kredytu, tj. opłaty przygotowawczej w wysokości 129 zł, wynagrodzenia prowizyjnego w kwocie 6771 zł oraz wynagrodzenia z tytułu przyznania na wniosek pozwanego „Twojego Pakietu” w wysokości 1100 zł. Pożyczka była oprocentowana według stałej stopy oprocentowania w wysokości 9,92% w skali roku. Podpisując umowę

pożyczki, pożyczkobiorca potwierdzał, iż przed zawarciem umowy udzielono mu jednoznacznych, zrozumiałych i kompletnych informacji na temat warunków i kosztów pożyczki w czasie umożliwiającym zapoznanie się z tymi informacjami.

Pozwem z 13 marca 2020 r. (data nadania) powódka P. S.A. w B. wniosła o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym z weksla i orzeczenie nim, że pozwany J. S. zapłaci na jego rzecz kwotę 18 049,93 zł wraz z umownymi odsetkami za opóźnienie w wysokości dwukrotności odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia 29 lutego 2020 r. do dnia zapłaty oraz kosztami postępowania w sprawie, w tym kosztami zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym 15 lipca 2020 r. Sąd Rejonowy Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku nakazał pozwanemu J. S., aby zapłacił powodowi P. Spółce Akcyjnej w B. kwotę 18 049,93 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 29 lutego 2020 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 4617 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia nakazu, albo wniósł w tym terminie sprzeciw do ww. Sądu Rejonowego.

Sąd Rejonowy uznał, że roszczenia powoda okazały się uzasadnione w odniesieniu do kwoty głównej oraz odsetek ustawowych za opóźnienie. Ponadto w uzasadnieniu nakazu zapłaty Sąd Rejonowy wskazał, że powódka przedstawiła wypełniony weksel wraz z deklaracją wekslową, a weksel ten spełnia wymagania określone ustawą Prawo wekslowe. Powódka załączyła do akt sprawy umowę pożyczki zawartą między stronami, z której wynika źródło zobowiązania. Sąd Rejonowy ocenił, że strona powodowa uczyniła zadość ciążącemu na niej obowiązкови i w sposób należyty wykazała, że między stronami doszło do skutecznego zawarcia umowy pożyczki, oraz że strona powodowa przekazała stronie pozwanej środki pieniężne określone w umowie, a także, że strona pozwana uchybiła postanowieniom umowy nie wywiązując się z obowiązku spłaty zaciągniętej wierzytelności.

W ocenie Sądu Rejonowego brak było podstaw do uznania za klauzule abuzywne opłaty przygotowawczej w kwocie 129 zł, wynagrodzenia prowizyjnego w kwocie 6771 zł i opłaty za usługę „[...]” w kwocie 1100 zł. W uzasadnieniu nakazu zapłaty wyjaśniono, że z zasad doświadczenia życiowego wynika bowiem,

iż koszt przygotowania umowy oraz sprawdzenia zdolności kredytowej ustalony na poziomie 129 zł nie jest wygórowany i nie prowadzi do zachwiania równowagi stron czy też dysproporcji świadczeń. Odnośnie do opłaty „[...]” Sąd Rejonowy wskazał, że ocena zebranego materiału dowodowego prowadzi do wniosków, iż pozwany złożył wniosek o wykonanie tej usługi, stanowi więc ona fakultatywny element umowy pożyczki. Sąd Rejonowy dodał, że pożyczkobiorca korzystając z niej ma zaś prawo do dodatkowych udogodnień, takich jak choćby obniżenia rat pożyczki. Zdaniem Sądu Rejonowego, skoro opłata ta przewidziana jest za opcje obniżenia rat, nie można mówić, że postanowienie ją przewidujące narusza postanowienia o odsetkach maksymalnych – w rezultacie pozwany nie może skutecznie kwestionować zapłaty za tę usługę, gdyż podpisał wniosek o skorzystanie z niej. Sąd Rejonowy uznał, że od osoby dorosłej, zawierającej umowę wymaga się minimum staranności w postaci przeczytania postanowień umownych, które podpisuje, a wysokość ceny tej usługi także nie jest zawyżona w sposób, który miałby zachwiać równowagę stron kontraktu.

Nakaz zapłaty wraz z odpisem pozwu oraz pouczeniem, zgodnie z którego treścią m.in. „Nakaz zapłaty, przeciwko któremu w całości lub w części nie wniesiono skutecznie sprzeciwu, ma skutki prawomocnego wyroku” został doręczony pozwanemu na adres wskazany w pozwie i odebrany przez dorosłego domownika 7 sierpnia 2020 r.

Od powyższego nakazu nie został wniesiony sprzeciw.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna nie zasługuje na uwzględnienie.

1. Wprowadzenie do polskiego systemu prawnego instytucji kontroli nadzwyczajnej w art. 89-95 u.SN miało na celu zaradzenie podnoszonym w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego ograniczeniom skargi konstytucyjnej, która nie pozwalała na adekwatną reakcję względem orzeczeń sądów powszechnych lub wojskowych, które wprowadziły zapadały z naruszeniem zasad konstytucyjnych, jednak w oparciu o przepisy, którym nie można było czynić zarzutu niekonstytucyjności (zob. sygnalizacja pełnego składu TK dokonana

12 marca 2003 r., S 1/03). Skarga nadzwyczajna została wprowadzona celem zaradzenia temu deficytowi nadzwyczajnych środków zaskarżenia pozwalających na eliminację rażąco wadliwych orzeczeń z poszanowaniem prawa do sądu (zob. wyrok pełnego składu TK z 19 lutego 2003 r., P 11/02, pkt 5) afirmując w ten sposób zasadę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Realizując te założenia, skarga nadzwyczajna nie stanowi instrumentu ponownej kontroli instancyjnej, ale służy skonkretyzowanej kontroli konstytucyjności aktów jurysdykcyjnych, zaś jej zgodność z międzynarodowymi standardami ochrony praw człowieka była już wyjaśniana w orzecznictwie Sądu Najwyższego (wyroki Sądu Najwyższego z: 28 października 2020 r., I NSNc 22/20, pkt 1-6; 25 listopada 2020 r. I NSNc 57/20, pkt 1-5).

2. Skarga nadzwyczajna może zostać wniesiona jedynie wówczas, gdy jest to konieczne dla zapewniania zgodności prawomocnych orzeczeń sądów powszechnych i wojskowych z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (art. 89 § 1 u.SN *in principio*) i tylko w sytuacji, gdy można ją oprzeć na przynajmniej jednej z trzech podstaw, określonych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Sąd Najwyższy zwracał uwagę, że połączenie ogólnej przesłanki funkcjonalnej ze szczegółowymi podstawami skargi nadzwyczajnej sformułowaniem „o ile”, jednoznacznie wskazuje na konieczność jednoczesnego zaistnienia przesłanki funkcjonalnej i którejś (przynajmniej jednej) z jej szczegółowych podstaw wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19). Jednocześnie, wzajemna relacja, zachodząca między przesłanką funkcjonalną i przesłankami szczegółowymi, wymaga, aby w pierwszej kolejności dokonać oceny zaistnienia podstaw szczegółowych, a następnie dopiero dokonać oceny tego, czy ziściła się również przesłanka funkcjonalna (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 28 października 2020 r., I NSNc 22/20, pkt 2; 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20, pkt 10).

Chociaż więc skarga nadzwyczajna jest instrumentem szeroko pojętego wymiaru sprawiedliwości w znaczeniu o którym mowa w art. 175 ust. 1 Konstytucji RP, to przesłanka funkcjonalna skargi, nakazująca dokonanie oceny tego, czy uchylenie lub zmiana zaskarżonego orzeczenia sądu powszechnego

są konieczne dla zapewnienia poszanowania zasady ustrojowej wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP, podobnie jak i możliwość sformułowania zarzutów przewidzianych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN, czynią z tej skargi również instrument skonkretyzowanej kontroli konstytucyjności orzeczeń sądowych.

3. Na podmiocie wnoszącym skargę nadzwyczajną spoczywa w pierwszej kolejności powinność wykazania zaistnienia w danej sprawie przynajmniej jednej z przesłanek szczegółowych – uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN, a następnie wykazanie, że wystąpienie tych uchybień czyni koniecznym uwzględnienie skargi celem zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

4. Ścisłe określenie przesłanek przedmiotowych skargi nadzwyczajnej związane jest z jej funkcją ochronną w ujęciu Konstytucji RP, tj. z jednej strony, z dążeniem do zapewnienia prawidłowości działania organów władzy publicznej (art. 7 w związku z art. 2 Konstytucji RP), a z drugiej strony, z konieczną ochroną stabilności i prawomocności orzeczeń sądowych oraz kształtowanych przez nie stosunków prawnych (art. 45 w związku z art. 2 Konstytucji RP; zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; wyrok Sądu Najwyższego z 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19).

Konstrukcja skargi nadzwyczajnej wymaga zatem takiego określenia jej przesłanek, które służyć będzie eliminowaniu z obrotu orzeczeń sądowych obarczonych wadami o fundamentalnym znaczeniu w świetle zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. W konsekwencji, stwierdzone naruszenia stanowiące przesłanki szczegółowe kontroli nadzwyczajnej muszą być na tyle poważne, by względ na całokształt zasady wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP nakazywał ingerencję w powagę rzeczy osądzonej (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20 i z 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19).

5. Sąd Najwyższy wielokrotnie już zwracał uwagę, że specyfika przesłanki funkcjonalnej skargi nadzwyczajnej musi być uwzględniona przy odpowiednim stosowaniu art. 398¹³ § 1 k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN, przewidującego związanie sądu podstawami skargi. Jak podkreślał Sąd Najwyższy, konieczność zapewnienia zgodności z art. 2 Konstytucji RP wymaga wzięcia pod uwagę

sformułowanych w orzecznictwie i doktrynie zasad konkretyzujących tę normę ustrojową. Sąd Najwyższy nie może jednak abstrahować od całokształtu zasady wyrażonej w tym przepisie Konstytucji RP, nawet jeśli skarżący nie wyeksplikował z należyłą dokładnością, istotnych dla sprawy aspektów zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; postanowienia Sądu Najwyższego z: 6 października 2021 r., I NSNc 357/21; 3 sierpnia 2021 r., I NSNc 169/20; 28 września 2021 r., I NSNc 107/21; 29 września 2021 r., I NSNc 228/21; 27 października 2021 r., I NSNc 180/21).

Dokonując oceny ziszczenia się przesłanki funkcjonalnej, czyli oceniając konieczność zapewnienia zgodności prawomocnych orzeczeń z zasadą wynikającą z art. 2 Konstytucji RP, kluczowe staje się ważenie konstytucyjnych wartości. Przemawia za tym nie tylko jej charakter jako normy-zasady, której zachowanie jest oceniane nie tyle w dychotomicznych kategoriach naruszenia bądź nienaruszenia, ale przez ocenę stopnia jej realizacji w optymalizacyjnej konfrontacji z innymi zasadami (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; 21 kwietnia 2021 r., I NSNc 89/20). Przemawia za tym również fakt, że art. 89 § 1 *in principio* u.SN nie mówi o przestrzeganiu lub nienaruszeniu wskazanej w nim normy, ale o konieczności zapewnienia zgodności z tą zasadą. Tym samym, zgodność z art. 2 Konstytucji RP jest nie tyle kryterium poprawności, co swoistym celem kontroli nadzwyczajnej – stanem, który powinien zostać urzeczywistniony w wyniku rozpoznania skargi. Z samej natury normy będącej zasadą wynika konieczność stosowania zasady proporcjonalności przy ocenie jej realizacji (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; 21 kwietnia 2021 r., I NSNc 89/20).

Zważywszy na specyfikę kontroli nadzwyczajnej, celem ostatniego jej etapu jest wykazanie, że natura i rozmiar nieprawidłowości popełnionych przy wydawaniu zaskarżonego orzeczenia usprawiedliwia odstępnie od – wynikającej skądinąd również z zasady państwa prawnego – ochrony powagi rzeczy osądzonej i zmianę lub uchylenie zaskarżonego postanowienia. Co do zasady bowiem, art. 2 Konstytucji RP stoi na straży ostateczności i trwałości prawomocnych orzeczeń

sądów powszechnych. Niekiedy jednak natura i ciężar uchybień popełnionych przy wydawaniu orzeczenia, które się uprawomocniło, może nakazywać danie pierwszeństwa względom wynikającym z konieczności ochrony innych praw i wolności konstytucyjnych.

6. Zgodnie z kolejnością redakcyjną i logiką systemu prawnego, w przypadku podniesienia zarzutów na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN najpierw rozważona winna zostać zasadność zarzutu z art. 89 § 1 pkt 1 u.SN, która stanowi samodzielną przesłankę szczegółową, odrębną od przesłanki szczegółowej określonej w art. 89 § 1 pkt 2 u.SN. Jednakże w rozpoznawanej skardze nadzwyczajnej zdecydowano o innym porządku uzasadniania zarzutów. Z wywodów Prokuratora Generalnego wynika bowiem, że dopatruje się on naruszenia zasad lub wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP jako konsekwencji rażącego naruszenia prawa – na co wskazuje konstrukcja uzasadnienia skargi.

7. W pierwszej kolejności należy dostrzec, że zarzut rażącego prawa procesowego pod postacią art. 498 § 2 k.p.c. jest całkowicie chybiony, gdyż przepis ten nie obowiązywał w chwili orzekania. Zaskarżony skargą nadzwyczajną nakaz zapłaty został wydany 15 lipca 2020 r., a art. 498 k.p.c. został uchylony na mocy art. 1 pkt 184 ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2019, poz. 1469), która weszła w życie 7 listopada 2019 r.

Choć w zarzucie tym przywołano również art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13, to z uwagi na okoliczność, że naruszenie tych przepisów powołano jedynie w związku z naruszeniem nieobowiązującego przepisu (tj. art. 498 § 2 k.p.c.), nie mogą być one rozpatrywane jako samodzielny zarzut.

8. Zarzut rażącego naruszenia prawa materialnego tj. art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 1 i § 3 k.c. i „obejścia prawa, to jest przepisów określonych w art. 359 § 2¹ k.c.” jest skonstruowany w sposób bardzo złożony, a przez to nieczytelny. Niemniej nawet jego prawidłowe zrekonstruowanie nie czyni go trafnym. Samo rzekome obejście prawa w postaci art. 359 § 2¹ k.c. wcale nie wskazuje na nieważność całej umowy pożyczki (co stanowi konkluzję zarzutu). Chodzi o jedno postanowienie umowy zawartej między stronami, które w związku z naruszeniem

art. 359 § 2¹ k.c. zostaje zastąpione normą z 359 § 2² k.c. i nie wpływa to na ważność całej umowy. Zatem nie sposób mówić w tej sytuacji o naruszeniu art. 353¹ k.c. Tym bardziej nie można uznać, że doszło do rażącego naruszenia tego przepisu. Z pewnością zaś mankamenty zawartej przez strony umowy nie stanowiły przesłanki negatywnej w rozumieniu 499 § 1 k.p.c. Sąd nie miał zatem podstaw by odmówić wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym. Wobec powyższego brak jest podstaw do uznania, że wydanie zaskarżonego orzeczenia nastąpiło w wyniku obejścia prawa.

Sąd Rejonowy odniósł się w uzasadnieniu skarżonego nakazu zapłaty do wszystkich kosztów należnych powódce od pozwanego, a skarżący nie wykazał, że zasądzona na rzecz pożyczkodawcy kwota obejmuje należności o charakterze lichwiarskim (por. wyroki Sądu Najwyższego z: 28 października 2020 r., I NSNc 22/20 – całkowity koszt udzielenia pożyczki przekraczał ponad dwukrotnie wysokość kwoty pożyczki; 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20 – całkowity koszt pożyczki niemalże dwukrotnie przewyższał kwotę udzielonej pożyczki; 15 grudnia 2021 r., I NSNc 67/21 – nakaz zapłaty z tzw. weksla górniczego, który stanowił podstawę wydania nakazu zapłaty na kwotę 18-krotnie przekraczającą kwotę przysporzenia uzyskanego przez pozwanego), co skutkowałoby rażącym pokrzywdzeniem pożyczkobiorcy, a jedynie takie okoliczności uzasadniałyby uwzględnienie podniesionego zarzutu.

9. Zarzut rażącego naruszenia prawa materialnego tj. art. 22¹ k.c. w zw. z art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim jest oczywiście chybiony. Z treści uzasadnienia zaskarżonego nakazu zapłaty wynika jednoznacznie, że sąd uwzględnił konsumencki charakter umowy. Sąd Rejonowy uznał, że umowa zawarta między stronami stanowiła umowę o kredyt konsumencki w rozumieniu ustawy o kredycie konsumenckim i dokonał analizy postanowień umowy w świetle wymagań stawianych przez ustawę. Stwierdził również, że pozostałe koszty nie przekraczały limitu pozaodestkowych kosztów kredytu, o których mowa w art. 36a ust. 2 ustawy o kredycie konsumenckim.

Związkowe powołanie w treści zarzutu art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim jest nieprecyzyjne, gdyż nie wskazuje konkretnej jednostki redakcyjnej (ustępu). Podmiot wnoszący skargę nadzwyczajną powinien wskazać

przepisy według najmniejszej jednostki redakcyjnej – rolą Sądu Najwyższego nie jest bowiem domyślanie się podstaw skargi nadzwyczajnej. Jak wskazano w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego na tle skargi kasacyjnej, które na zasadzie art. 95 u.SN odnieść należy również do niniejszej sprawy, wymaganie precyzyjnego formułowania podstaw skargi wynika z niemożności samodzielnego dokonywania przez Sąd Najwyższy konkretyzacji postawionych przez skarżącego zarzutów oraz snucia hipotez co do tego, jakiego przepisu dotyczy podstawa skargi (zob. wyroki Sądu Najwyższego z m.in.: 27 kwietnia 2016 r., II CSK 456/15; 1 grudnia 2000 r., V CKN 138/00; 14 marca 2014 r., III CSK 88/13 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 19 listopada 2014 r., III CSK 277/14). Wyraźne zestawienie określonych przepisów prawa, nie może być następnie skutecznie „poprawiane”. Nawet gdyby doszło do próby „sprostowania” wskazanych przepisów, to nie sposób uznać, że próba taka odnosiłaby się do oczywistego błędu pisarskiego, ale stanowiłaby zmianę pierwotnej podstawy skargi nadzwyczajnej na inną, przez wskazanie przepisu poprzednio niepowołanego – nie jest to omyłka, która mogłaby podlegać sprostowaniu czy uzupełnieniu (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 4 kwietnia 2000 r., V CKN 4/00). Niezależnie od powyższego, na stronie 28 skargi nadzwyczajnej pojawia się wzmianka o „art. 36a § 1 i 2 ustawy o kredycie konsumenckim”, ale i taka podstawa jest nieprawidłowa, gdyż art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim dzieli się na ustępy, a nie na paragrafy.

Nawet gdyby jednak uznać, że zarzut naruszenia art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim został postawiony prawidłowo, w ocenie Sądu Najwyższego, wobec ustalenia, że pozaodsetkowe koszty kredytu konsumenckiego nie przekraczają limitów określonych w tym przepisie, brak jest podstaw do stwierdzenia, że zaskarżone orzeczenie w sposób rażący narusza wskazane przez skarżącego przepisy prawa materialnego.

Skarżący nie wykazał także, aby postanowienia umowy ustalające pozaodsetkowe koszty kredytu konsumenckiego miały charakter abuzywny oraz całkowicie pominął okoliczności związane z postępowaniem pozwanego, w tym brak spłacania zobowiązań. Z akt sprawy I Nc 1211/20 wynika, że na dzień nadania przez powoda do pozwanego wypowiedzenia umowy pożyczki wraz

z wezwaniem do wykupienia weksla, tj. 30 stycznia 2020 r., kwota niespłaconej pożyczki wraz z umownymi odsetkami wynosiła 18 049,93 zł (k. 5).

10. W związku z niezasadnością zarzutów z pkt II nie sposób mówić o naruszeniu art. 76 Konstytucji RP. Oceniając zakres naruszenia konstytucyjnej zasady ochrony konsumenta należy dokonać oceny tego, czy, a jeśli tak, to w jakim stopniu, sąd wydając zaskarżone orzeczenie uwzględnił tę zasadę. W przedmiotowej sprawie Sąd Rejonowy uwzględnił konsumencką naturę podstawowego stosunku prawnego i co za tym idzie, przepisów o ochronie konsumenta. Trudno też dopatrzeć się naruszenia art. 64 Konstytucji RP, gdyż z pewnością nie można mówić o jakimkolwiek drastycznym poszkodowaniu pożyczkobiorcy – nakaz został wydany w 2020 r., z uwzględnieniem przepisów chroniących konsumenta. Nie można również dostrzec naruszenia art. 45 Konstytucji RP, gdyż nie zaistniała żadna z przesłanek negatywnych (wykluczających wydanie nakazu zapłaty), wyliczona w art. 499 k.p.c., a nakaz zapłaty nie został zaskarżony przez pozwanego sprzeciwem.

11. Kontrola nadzwyczajna służy kontroli konstytucyjności aktów jurysdykcyjnych. Nie jest zatem dodatkowym postępowaniem instancyjnym i nie może być w ten sposób traktowana. Niezależnie więc od wskazania wszystkich względów, dla których skarga nadzwyczajna w niniejszym postępowaniu nie mogła być uwzględniona, dodać także należy, że uwzględnienie rozpoznawanej w niniejszym postępowaniu skargi nadzwyczajnej czyniłoby z niej środek do przywracania terminu (tu: do wniesienia sprzeciwu), któremu strona z własnej winy uchybiła. Tymczasem kontrola nadzwyczajna nie ma na celu odtwarzania wygasłych uprawnień i sanowania terminów, którym strony w sposób zawiniony uchybiły (zob. wyrok Sądu Najwyższego z: 12 maja 2021 r., I NSNc 53/21; 22 czerwca 2022 r., I NSNc 663/21). W demokratycznym państwie prawnym przewidziana jest możliwość zaskarżania orzeczeń naruszających zdaniem strony prawo do sądu, ale w określonych prawem ramach. Jeżeli strona nie skorzystała z prawem przewidzianej kontroli instancyjnej ze względu na okoliczności przez nią zawinione, to skarga nadzwyczajna nie może stać się dodatkowym środkiem odwoławczym umożliwiającym wzruszenie prawomocnego orzeczenia (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 24 czerwca 2020 r., I NSNc 41/19).

Stanowisko to wspiera wyraźnie orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: „ETPCz”), w świetle, którego wniesienie nadzwyczajnego środka zaskarżenia od prawomocnego wyroku musi być uzasadnione koniecznością naprawienia podstawowego błędu stanowiącego pogwałcenie sprawiedliwości (*miscarriage of justice*) (wyrok ETPCz z 24 lipca 2003 r. Ryabykh przeciwko Rosji, skarga nr 52854/99, § 52). Musi to być błąd wykraczający poza formalistyczną perspektywę „doktrynalnej nienaganności” (wyrok ETPCz z 23 lipca 2009 r., Sutyazhnik przeciwko Rosji, skarga nr 8269/02, § 38). Z tego też względu, należy unikać jakiegokolwiek pozoru traktowania kontroli nadzwyczajnej jako *de facto* kolejnego szczebla kontroli instancyjnej – „apelacji w przebraniu” (*appeal in disguise*). Zawsze muszą za nią przemawiać inne względy istotne dla właściwego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości (wyrok ETPCz z 9 czerwca 2015 r., Compar S.R.O. przeciwko Słowacji, skarga nr 25132/13, § 64), nade wszystko zaś względy konstytucyjne (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 30 marca 2022 r., I NSNc 247/21; 22 czerwca 2022 r., I NSNc 663/21).

12. W rozpoznawanej skardze nadzwyczajnej nie zachodzi żadna z podstaw szczegółowych z art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN. Okoliczności te czynią bezprzedmiotowym badanie tego czy zaistniała przesłanka funkcjonalna kontroli nadzwyczajnej. Z tych względów skargę nadzwyczajną Prokuratora Generalnego należało uznać za bezzasadną i w konsekwencji oddalić.

13. Sąd Najwyższy na podstawie art. 91 § 1 zd. 2 u.SN oddalił skargę nadzwyczajną, wobec braku podstaw do uchylenia zaskarżonego wyroku, a zgodnie z art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN zniósł wzajemnie koszty procesu w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.

Od wyroku i jego uzasadnienia zdanie odrębne złożyła SSN Maria Szczepaniec.

[as]